

Droommachines en Denkbeesten: brief aan René De Ryck

Beste René

Ik begon aan je boek in de verwachting dat het **erudiet** zou zijn, een verwachting die ingelost werd. Erudiet en **imponerend** maar niet intimiderend, belerend of neerbuigend. Geen beschaamde kaken als ik iets niet begreep. Was ook nergens voor nodig want jouw boek is ondanks die eruditie **toegankelijk** geschreven. Ik moest niet om de haverklap een woordenboek raadplegen of googlen. Geen dure woorden, ik kreeg precies wat ik wilde weten. Een beetje zoals Rik Coolsaet, Kris Deschouwer, Carl Devos en Herman Konings met hun “morele verhalen, duidende en verhelderende verhalen in een te grote wereld.”

Bovendien lezen de teksten vlot. Ik werd niet gedwongen om de drie zinnen stil te staan bij wat er geschreven staat. Niet dat je me niet **uitnodigt** het lezen te onderbreken om gedachten te laten doordringen, om keuzes te maken, om te genieten van mooie passages, maar er mag ook nog **leesplezier** zijn. Spelen met woorden. Wat de leesbaarheid ook dient is de **sterke opbouw** van je teksten. Geen hak op de tak gedoe, ondanks de grote meerlagigheid.

De essays getuigen van een **gedurfde diversiteit**, zonder ‘inzakking’. “Een generalist met expertise”. Ik weerstond aan de verleiding om er eens eentje over te slaan omdat het minder mijn ding was. Ik werd daarentegen verleid om ze allemaal een kans te geven. Uit elk ervan haalde ik iets. Dat kon een bevestiging zijn van mijn mening of kennis maar ook een uitdaging van mijn denken (“zo had ik het nog niet gezien”).

Je boek heeft mijn **kennis bevestigd en verrijkt** (De Ryck?), een fijne combinatie. Het levert feiten (al of niet wetenschappelijk), historische informatie, leven en werk van wetenschappers, filosofen, schrijvers maar ook verrassende weetjes. De herkomst van het woord ‘snob’ bijvoorbeeld (“sine nobilitate”) of de dierenprocessen. De **overgangen** tussen deze kennis, beschouwingen, eigen ervaringen en observaties zijn **naadloos**. Je puurt deze persoonlijke informatie uit tentoonstellingen, lectuur, reizen, boeken, films en uit je persoonlijke levenssfeer: je (klein)kinderen (trotse vader en opa), Viviane (“lerares wiskunde-fysica, niet saai”), je kookles, de verhalen van je vader, je kinderjaren op de boerderij (“Twee Paspoorten” is zo mooi), je professionele loopbaan (BRT sportredactie). Ik was ook ontroerd over het verhaal van het priefvogeltje in je beschouwingen over status, vooral omdat ik die documentaire ook gezien heb.

De (tussen)**titels** zijn sprekend, soms wervelend en intrigerend: de hoofdtitel natuurlijk, “Glansmense”, “Twijgjes en vleesklompen”, “Plato en Tom Lanoye”, “Wereldverzamelaars”, “Steentje in schoen”, “Taalurbo”, “De Verhaaltjesfabriek”. Ik houd ook een bloemlezing aan **quotes** over aan je boek. Enkele voorbeelden:

- “De waarde van iets of iemand is subjectief, niets heeft een inherente waarde”. Vraag dat maar eens aan reclamemakers, steeds weer op zoek naar een toegevoegde waarde, omdat inherent niet altijd goed verkoopt.
- “De media zijn de ultieme sluiswachters in het communicatieproces rond sterren”. Deze rol van de media wordt onze studenten ingepeperd.
- “Het verschil tussen hoe twee kopjes koffie smaken, wordt vooral bepaald door de emotie koffie”. Sluit mooi aan bij de eerste quote.

- “Als in een jukebox komt er elk jaar een hitje bij”. In de psychologie wordt dat ‘herinneringsverfraaiing’ genoemd.
- “Je bent een cultuurbaarbaar als je Shakespeare niet kent, maar het is perfect aanvaardbaar om niets te weten over de wetten van de fysica”. Mildheid voor ‘cultuurbarbaren’? Mij best.
- “Stel dat je een baby van 35 000 jaar geleden dropt in onze wereld dan zou die perfect meedraaien”. Interessant als stof voor discussie over genetica maar ik geloof het niet.
- “Ons brein – anderhalve kilo orgaanvlees, een soort geleachtige brei – werd intussen een ware hype”. Ik geloof niet dat we dat raadselachtig orgaan ooit helemaal zullen kunnen doorgronden. Liefst niet eigenlijk.
- Serendipiteit: “Zoeken naar een speld in een hooiberg en eruit rollen met een knappe boerendochter”. Hilarisch!
- “Dat is meteen de andere paradox van het westen, nl. dat individuele vrijheid en conformisme zo nauw samengaan”.
- “We leven in een tredmolen van verlangens en impulsen, maar we kregen er geen handleiding bij voor moreel gedrag”.
- “Voorlopig leven wij nog alsof er een tweede en derde planeet voor ons klaarstaat, terwijl we weten dat er een vervaldatum kleeft op de houdbaarheid van onze aardbol”. Houdt me heel erg bezig.
- “Een mens ontsnapt niet zo makkelijk aan zichzelf”. Er bestaat zoets als vakantiestress. Dat je jezelf moet meezeulen is daar ongetwijfeld een onderdeel van.
- “Zelfs de drukste mensen vinden toch nog de tijd om van naaldje tot draadje te vertellen hoe druk ze het wel hebben”. Grappig!
- Een citaat van Isaiah Berlin. “Negatieve vrijheid als afwezigheid van belemmering, het vrij zijn van externe invloed, de vrijheid om gerust gelaten te worden. Positieve vrijheid betekent autonomie, een wet die je jezelf stelt, het vermogen je eigen meester te zijn, zelf zin en vorm geven aan je leven”. Ik heb beide gemist in mijn job, op het laatst.
- Het mag paradoxaal klinken maar “Leraren moeten de kans krijgen ‘professioneel’ te worden en tegelijk ‘amateur’ te blijven. Inderdaad, letterlijk ‘liefhebbers’ van hun vak”. Zo mooi!
- “Meer jaren leven, het is zo verleidelijk. Paradoxaal, maar net het besef van doodgaan maakt je leven spannend, net het besef van je eindigheid geeft kleur en smaak aan je leven”.
- “Stilte sterft, geluid grijpt de macht”. Een belangrijke bron van stress en conflicten.
- “Jongelui denken tegenwoordig dat geld alles is in het leven, als ze ouder worden weten ze het zeker”. (Oscar Wilde)
- “Geld gelijkt op vet. Van alle twee is er genoeg maar ’t zit altijd op de verkeerde plaatsen”. Bravo voor je grootmoeder.
- “Het is goed te beseffen dat er vroeger ook een ‘jeugd van tegenwoordig’ was”.
- Tot slot eentje om uit het hoofd te leren: “De blaffen orken blingbling stoemper”. Complete nonsens bestaat dus niet.

Aanvankelijk zou de indruk kunnen ontstaan dat je **pessimistisch** bent, maar dat is niet zo. Je formuleert ook hoop, hebt aandacht voor de tegenbeweging, de andere kant van de medaille, het **‘kan-ook-anders verhaal’**. Je bent vooral maatschappijkritisch, **‘hard on the subject, soft on people’**. Je schoffeert niemand, behalve de lichtgeraakten misschien.

Het is moeilijk te zeggen welke mijn favoriete essays zijn want dat zijn er te veel. Ik kan wel vijf essays aanduiden die me steunen in mijn keuze te stoppen met werken:

- Citroenen.
- De Klok.
- Zachtjes Kneden.
- Dikke-ik. Ik heb soms het gevoel dat 'ik' juist opgeslokt word.
- De Lerende Mens.

Je sluit elk essay af met een soort samenvattende zin en je brengt daar variatie in: "in één idee", "in een twitterbericht", "in drie lijntjes", 'in één citaat', "in één snedige uitspraak", "in één vraag", ... Straf om af te sluiten met een vraag, meestal begint men daarmee om dan met een antwoord te eindigen.

Je verzoent jezelf ergens met het etiket **elitair**, weg van banaliteit en oppervlakkigheid. Maar er is ook de 'gewone man', de mens die minder goed bedeed is wat intellect en vorming betreft, maar die op een andere manier, als het moet iets primitievere manier, vorm geeft aan zijn leven. Even waardevol. Ik heb een tante (zaliger) die Germaniste was en les gaf aan de normaalschool, o.a. aan toekomstige regentessen Nederlands in de beroepsafdeling huishoudkunde. Ze was een zeer belezen dame en cultuurliefhebber. Ze zei aan haar studenten: "Als jullie leerlingen nu liever stationsromannetjes lezen, laat ze dat dan doen, àls ze maar lezen!"

Ik weet zeker dat je hier niet op neerkijkt. Sympathie gaat duidelijk voor op jouw 'elitarisme'. Vandaar jouw aanwezigheid op onze toneelvoorstellingen. Maar toch, geen probleem als je er eens eentje overslaat als het je echt niet aanspreekt. We spelen weliswaar geen platte billenkletsers, maar we blijven amateurs die zich wat moeten aanpassen aan de doelgroep, ook al proberen we niet al te veel toegevingen te doen.

Ik kan me ook niet helemaal vinden in jouw oordeel over het televisieaanbod. Er is de laatste jaren een groot aanbod van uitstekende buitenlandse series (niet alleen crimi) en in eigen land zorgen jonge productiehuisen voor kwaliteitsvolle fictie.

Wat ik dan weer wel fantastisch vind, is de manier waarop je **onrecht en maatschappelijke kloven** aan de kaak stelt. Je doet dat met een ruime blik, wereldwijd. Dat is trouwens een algemene troef: je blijft niet hangen onder de Vlaamse kerktoren.

En dan is er nog dat detail: waarom "**e's**" in plaats van "**eens**"? Waarom die SMS stijl bij dat ene woordje, midden die zuivere taalrijkdom?

Om af te sluiten: fantastisch boek dat jouw aanwezigheid op de boekenbeurs ten volle rechtvaardigt. Ik heb het al, maar ik wil natuurlijk dat je het signeert.

En niet te vergeten: veel lof voor de tekenaar. Zijn tekeningen zijn niet alleen kleine kunstwerkjes, ze matchen ook nog helemaal met de teksten.

Hartelijke groeten van een tevreden lezer.

Karine

PS: Het is "Drink Adler (is ook een Belgisch bier), eet meer freud, dan blijf je jung". En ja, ik ben eveneens fan van Peter Buwalda en Philippe Claudel. Over die drie andere auteurs wil ik graag meer weten. Zondag?

Karine Smets is docente Communicatieve Vaardigheden aan Artevelde Hogeschool Gent. Zij is auteur van het boek "Gids voor professionele communicatie. Met erkenning bereik je meer" (Uitgeverij De Boeck – Antwerpen – 2014).